Makale Geliş Tarihi: 18.06.2021
Makale Kabul Tarihi: 21.08.2021

İngiltere'nin Pragmatik Arap Baharı Politikası: Bahreyn Vaka Analizi

Hamdullah BAYCAR[*] & Emrah ATAR[**]

Özet

2010 Tunus'ta başlayan barışçıl protestolar kısa süre içerisinde birçok Arap ülkesini etkisi altına aldı. Protestoların ilk başladığı süreçte sivil halkın diktatörlüklere karşı giriştiği başkaldırıda Batı'nın desteğini alması bekleniyordu. Fakat İngiltere'nin de dahil olduğu Batı devletleri, protestolar yanlısı bir tutumu tutarlı bir şekilde sürdürmediler. Bu çalışma, İngiltere özelinde Batılı devletlerin Ortadoğu politikalarını savundukları değerlere aykırı olsa da pragmatik bir tutumla yürüttüklerini Bahreyn vakasıyla açıklamaktadır. Bu çalışmada İngiltere'nin Bahreyn rejimine direkt ve dolaylı destekleri ve kendileri açısından motive edici sebepleri irdelenmiştir. İngiltere'nin Bahreyn protestolarında rejime sağladığı desteğin nedenleri arasında İngiltere'nin tarihsel ve güncel bağlantılara ek olarak ekonomik ilişkiler olduğu düşünülmektedir. Ayrıca İngiltere'nin Bahreyn tutumunun bu denli keskin olmasının bir diğer gerekçesi olarak İngiltere'nin önemli müttefikleri olan Suudi Arabistan ve BAE'nin Bahreyn kalkışmasını kendileri için direkt ulusal tehdit olarak görmeleri ve İngiltere'nin bu iki ülkeye aykırı bir politika gütmek istememesi olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Arap Baharı, Bahreyn Protestoları, İngiltere ve Arap Baharı, İngiltere Ortadoğu Politikası, Bahreyn ve Birleşik Krallık

Abstract

The peaceful protests started in Tunisia in 2010 soon affected many Arab countries. When the protests first started, it was expected that the civilian population would receive the support of the West in their revolt against the dictatorships. However, Western states, including the UK, have not consistently maintained a pro-protest stance. Using Bahrain as a case study, this article explains that the Western states, the UK in particular, carry out their Middle East policies with a pragmatic attitude, even though it is against the values they defend. In this study, Britain's direct and indirect support to the Bahrain regime and their motivational reasons are examined. It is thought that the reasons for Britain's support to the regime in the Bahrain protests are associated with economic relations in addition to the historical and contemporary connections. Moreover, it can be said that another reason why Britain's attitude towards Bahrain is so sharp is that Britain's important allies, Saudi Arabia and the UAE, consider the Bahrain uprising as a direct national threat to themselves and that the UK does not want to follow a policy contrary to these two countries.

Keywords: Arab Spring, Bahrain Protests, England and the Arab Spring, British Middle East Policy, Bahrain and the United Kingdom

[*] Doktora Adayı, Arap ve İslam Çalışmaları Enstitüsü, Exeter Üniversitesi, hb515@exeter.ac.uk, ORC ID: 0000-0002-8720-9995

[**] Dr. Öğr. Gör., Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, emrah.atar@erdogan.edu.tr, ORC ID: 0000-0003- 1221-5415

Giriş

2010'un son günlerinde Tunus'ta başlayan ve kısa sürede domino etkisi ile Mısır, Libya, Suriye, Bahreyn, Yemen ve hemen hemen bütün Arap dünyasına yayılan protestolar büyük umutlarla karşılanmış ve bu protestolar "Arap Baharı" olarak adlandırılmıştır (Robin vd. 2016). Bu protestolar her ne kadar tek isim altında toplanarak genelleştirilmişse de nedenleri ve sonuçları bakımından her birinin kendine has durumu olduğu dikkatlerden kaçmaması gereken bir husustur (Rosiny ve Richter 2016). Bu protestoların ortak yanlarından biri protestoların otoriter ve diktatör rejimlerin düşmesini talep etmesidir. Nitekim Arap Baharının sloganı haline gelen "*Eş-şa'b yurid ıskat en-nizam*" (halk rejimin düşüşünü istiyor) hemen hemen bütün Arap ülkelerinde aynı lafızla söylenir olmuştur. ABD ve Avrupa'nın "*democracy promotion*" (demokrasi teşviki) politikaları düşünüldüğünde bu güçlerin bu protestolara destek veren müşterek bir tutum içinde olmaları bekleniyordu (Hanau Santini ve Hassan 2012). Lakin ABD ve Avrupa ülkeleri, özellikle de 11 Eylül saldırıları sonrası, yürürlüğe koyduğu "demokrasi teşviki" projelerine paralel hareket etmediği ve çoğu zaman protestocuların yanında durmaktansa statükonun yanında durarak veya sessiz kalarak protestoların onuncu yılına çoğu yerde başarısızlıkla neticelenmesine zemin hazırlamış oldu. Ancak bu statükoyu destekleme durumu da bütün Arap ülkeleri için geçerli olmadı. Bahreyn'de statüko yanlısı tavır alan çoğu ülke Libya'da zıt tarafta konumlanabildi (Byman 2013). Farklı tavırların farklı neden ve motivasyonlardan kaynaklanmış olması söz konusu olsa da bu çalışma Batı'nın sadece bir gücü olan Birleşik Karalık'ın Bahreyn'deki protestolara karşı neden statükodan yana bir politika izlediğini kapsamaktadır.[1]

İngiltere'nin Arap Baharına tepkisi çoğu Batı gücünde olduğu gibi ülkeden ülkeye farklılıklar göstermiştir. Söz konusu ülke Libya'da rejime karşı askeri harekete aktif olarak katılıp protestoculara destek sağlarken Bahreyn, Mısır ve Yemen'de ise direkt veya dolaylı olarak göstericilerin karşısında otoriter rejimlerin yanında yer almaktan geri durmamıştır (Leech 2015). Çalışmada Bahreyn'inin vaka olarak tercih edilmesinin sebebi Arap Baharının yaşandığı ülkeler arasında İngiltere'nin açık olarak kolladığı ve desteklemek durumunda olduğu ülkelerin öne çıkanlarından biri olmasıdır. İngiltere'nin Bahreyn ko-

[1] Her ne kadar Birleşik Krallık dört ülkeden (İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda) meydana gelmekteyse de İngiltere hâkim güç olduğundan ve Türkiye'de İngiltere ve Birleşik Krallık çoğu zaman birbiri yerine kullanıldığından bu makalede İngiltere ve Birleşik Krallık birbiri yerine kullanılmıştır.

nusunda diğer tüm örneklerden öte bir şekilde rejimi koruma isteği iki ülke arasındaki tarihsel bağla ve devam eden ilişkilerle açıklanabilir. Bu ilişkiye İngiltere'nin diğer Körfez ülkeleri (Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri-BAE) ile ilişkileri ve bu ülkelerin Bahreyn protestolarına yükledikleri anlam da konunun en temel odak noktalarından biridir. Nitekim Bahreyn yönetimi Körfez İşbirliği Konseyi (KİK)'in (özellikle de Suudi Arabistan ve BAE) askeri yardımıyla ayakta kalabilmiştir (Matthiesen 2013b).

İngiltere esas olarak Arap Baharı protestolarına ev sahipliği yapan çoğu yere yabancı değildir. İngiltere'nin 19 ve 20. yüzyıllarındaki hegemonyası düşünüldüğünde bu güçlerle dolaylı veya doğrudan ilişkisi olduğu anlaşılacaktır. Bu çalışma, İngiltere'nin tekil bir Arap Baharı politikası olmadığını öne sürerken dış politikanın "tutarlılık" ve "riyakârlık" ikileminin dışına çıkmaya çalışarak İngiltere'nin neden tutarlı bir Arap Baharı politikasına sahip olmadığını da tartışmaktadır. Çalışmadaki temel argümanların başında İngiltere'nin "tutarsız" dış politikasının, Bahreyn'deki mevcut rejimle ilişkisi ve gelecek yönetimden beklentisine bağlı olarak değişen pragmatik siyasi manevralara dayalı olduğunu savunmaktadır. İngiltere'nin bu riyakâr politikasının akademik olarak ispata ihtiyaç duymaması ve riyakârlık söyleminin daha çok siyasiler ve toplum nezdinde bir anlam ifade ettiği gerçeği de çalışma ortaya çıkarılırken göz önüne alınan bir başka boyuttur. Nitekim daha olaylardan bir yıl bile geçmemişken The Guardian köşe yazarı Seumas Milne bu riyakarlığı tarihsel olarak gözler önüne sermiş ve Ortadoğu'daki diktatoryal rejimlerin aslında Batı'nın sömürü düzeninin devamı olduğunu ve bu diktatörlerin iç faktörlerle yıkılma durumlarında Batılı müttefiklerin desteğini yanlarında gördüklerini belirtmiştir (Milne 2011). Leech (2015) bu tutarsız durumu, İngiltere'nin 2010'da iktidara gelen Muhafazakâr-Liberal koalisyonunun Dışişleri Bakanı William Hague'un "ağa bağlı dış politika" doktrinine dayandırmaktadır. Bu doktrin, İngiltere'nin ülkeden ülkeye ve durumdan duruma değişken bir dış politika güdeceği ve tarihsel ve güncel bağların gereği tutum takınacağı anlamına gelmektedir (Leech 2015).

On yılı geride bırakırken Arap Baharıyla ilgili binlerce akademik çalışma yapılmış olmasına rağmen İngiltere'nin Arap Baharı politikasını inceleyen çok az çalışma olması bu çalışmayı daha da değerli kılmaktadır.[2] Leech ve Gaskarth (2015)'in çalışması İngiltere'nin

[2] Harvard Üniversitesi kütüphane sitesinde sadece "Arab Spring" kelimesi ile arama yapıldığında 488,376 sonuç çıkmaktadır.

Arap Baharı politikasını sistematik işleyen nadir çalışmalardan biridir. Ayrıca Arap Baharı'nın başladığı zamandan bu yana İngiltere'nin dış politikasında önemli değişimlere sebep olan Brexit gibi gelişmeler (Brexit ile Avrupa Birliğinden çıkması nedeniyle eski sömürü dönemdeki ağına geri dönme veya yeniden ilişkiler geliştirme girişimleri) ile durumun bütünleştirilmesi çalışmayı daha özgün kılmıştır.

Bu çalışmada, onuncu yılına giren Arap Baharı protestolarında İngiltere'nin pragmatik politik tutumu iki bölümde incelemiştir. Birinci bölümde İngiltere'nin Bahreyn protestolarında takındığı tavır açıklanırken, ikinci bölümdeyse bu tavrın olası motivasyonları irdelenmiştir. Bu çalışma İngiltere'nin Bahreyn protestolarına verdiği cevapta birçok faktörün etken olduğunu savunmaktadır; (1) İngiltere'nin bölgedeki tarihsel geçmişi gösterdiği reaksiyonda etkili olmuştur: (2) İngiltere bu tarihsel ilişkiden kaynaklanan ve ekonomik zenginlik ile taçlanan Basra Körfezi ülkeleri (Körfez İşbirliği Konseyi – KİK üyeleri) ile ilişkilerine ayrıca önem vermiştir: (3) Tarihsel ve güncel ilişkiden dolayı İngiltere'nin Ortadoğu politikası daha fazla Körfez merkezli olmuştur: (4) İngiltere en büyük müttefiki sayılan ABD'den uzak durmamaya çalışmış ve birçok konuda paralel kararlar almıştır: (5) İngiltere bu süreçte silah satışı ve üs kurmak gibi askeri girişimlerden uzak durmamış ve "emperyal" geçmişine atıf yaparak güç kazanma girişimlerine girmiştir: (6) Her ne kadar Avrupa Birliği'nden ayrılma sureci Arap Baharının başlamasından beş yıl sonra başlamışsa da İngiltere'nin Avrupa Birliğinden çıkmakla oluşacak etki alanı azalmasını eski sömürge bölgeleriyle telafi etme niyetinde Körfez ülkelerinin ayrı bir önemi vardır.

İngiltere'nin Statükocu Tavrı: Bahreyn'e Verilen Sınırsız Destek

Basra Körfezinde bir ada ülkesi olan Bahreyn'in Birleşik Krallıkla ilişkisi çok eski bir tarihe dayanmaktadır. 200 yıldan fazla süredir devam eden ikili ilişkilerde İngiltere, Bahreyn'in yönetici ailesi el-Halife'ye koruma sağlamış ve özellikle İran tarafından işgal edilmesini engellemiştir. Her ne kadar 1971'de İngiltere'nin Körfez'den çekilmesiyle resmi koruma pozisyonu bitmişse de Bahreyn'in halen bu aile tarafından yönetilmesinin ABD ile Birleşik Krallık'ın desteği sayesinde mümkün olduğu bilinmektedir (Lakha 2021).

Bahreyn'de gösterilerin başlaması Arap Baharı'nın henüz ilk aylarına denk gelmektedir. Şubat 2011'de başlayan gösterilere polis ta-

rafından sert bir şekilde karşılık verilince gösteriler daha da şiddetlenmiştir. İnci Kavşağı (*Pearl Roundabout*) olarak bilinen yere doğru hareket eden göstericiler kavşağı işgal ettiyseler de polis şiddeti nedeniyle yaralanma, ölüm ve göz altılarla elde edilen başarı kısa sürmüştür (Ulrichsen 2015) . Gösterilerin ilk etapta mezhepsel bir bağlamı olmayıp ekonomik, sosyal ve adalet reformlarının gerçekleştirilmesi olduğunu savunan uzmanlar olmakla beraber Bahreyn yönetimi protestoların İran hükümeti tarafından tertip edildiğini savunmuştur (Matthiesen 2013b).

Olayın mezhepsel yönünün olup olmaması sadece Bahreyn için değil komşu ülkeler ve hatta İngiltere için de çok önem arz etmektedir. Sünni azınlığın Şii çoğunluğu yönettiği Bahreyn'de, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri yönetici ailenin değişmesini Körfez bölgesinde İran etkisinin artması olarak görmektedir. Bu durum ezeli rakip olarak gördükleri İran'ın nüfuzunu arttırıp kendi ülkelerinde de yayılmacı bir politika gütmesi korkusunu da ortaya çıkarmaktadır. İngiltere'yi ilgilendiren kısımsa iki yönlü olarak görülebilir. Birincisi Humeyni devrimi sonrası İran'ı Ortadoğu güvenliğine tehdit gören İngiltere sıkı dost olarak gördüğü Körfez ülkelerinin İran etkisi altına girmesini Ortadoğu'daki varlığına tehdit olarak görmesi İkincisi ise İngiltere'nin Bahreyn yönetici gruplarının, elitlerinin ve askeriyesinin uzun yıllara dayanan derin iş birliğinin varlığıdır.

Bahreyn'deki protestoların bastırılması için İngiltere'nin sağladığı yardımlar çok yönlüdür. Bahreyn'in kendi halkına karşı kullanılmasının İngiltere'de oluşturduğu kamuoyu tepkisine rağmen İngiltere'nin silah satışına devam etmesi desteklerin ilki olarak sıralanabilir. Suudi Arabistan ve BAE'ye yaptığı silah satışları ve bu silahların Bahreyn'de göstericilere karşı kullanılması, Bahreyn yöneticilerine diplomatik ve siyasi destekler verilmesi ve askeri iş birliğini arttırarak Bahreyn yönetici ailesinin konumunun sağlamlaştırılması sağlanan diğer destekler olarak sayılabilir.

İngiltere'nin Bahreyn'e sağladığı diplomatik desteğin birçok farklı boyutu olmakla beraber birkaç örnek İngiltere'nin tavrını net olarak göstermeye yetmektedir. Birinci örnek; İngiltere İşçi Partisi Lideri Ed Miliband, 2012'de Formula 1'in Bahreyn'de düzenlenen ayağının Bahreyn'in insan hakları ihlalleri nedeniyle boykot edilmesi gerektiğini ve İngiltere'nin Bahreyn Grand Prixine katılmaması gerektiğini talep etmiş ancak bu çağrı İngiliz hükümeti tarafından müspet bir karşılık bulmamıştır (BBC News 2012). Dönemin İngiltere Başbakanı David

Cameron'ın Bahreyn'in politik reformlara başladığını ve Bahreyn'in Suriye gibi olmadığını ve bu nedenle katılmalarında herhangi bir mâni olmadığını dile getirerek Bahreyn'deki yarışa yeşil ışık yakmış olması önemli bir sembolik destek olarak savunulabilir (BBC News 2012a).

Olayların başlamasından kısa süre sonra Birleşik Krallık Ulusal Güvenlik Danışmanı Sir Peter Ricketts ve Birleşik Krallık Genel Kurmay Başkanı David Richards, Bahreyn Veliahdı Prens Selman bin Hamad ile görüşmeleri de örtülü bir destek mahiyetindedir. Her ne kadar görüşme sonrası diyalog çağrısı yapıldıysa da bu ziyaret Birleşik Karalık'ın Bahreyn yönetici ailesine desteği olarak algılandı (Bahrain Haber Ajansı, 2011).

İngiltere'nin Bahreyn'e verdiği bir diğer diplomatik destek de Kraliçe Elizabet'in yaş gününde verdiği yemekte Bahreyn Kralı Hamad'ı davet etmesi ve sıcak görüntüler vermesidir (The Telegraph 2012b). Davet, insan hakları savunucuları tarafından eleştirilmişse de Kral Hamad 2019'da bu sefer farklı bir etkinlik için davet edilmiş ve yine Kraliçe ile samimi görüntüler vermiştir (Sabbagh 2019).

İngiltere'nin Bahreyn protestolarındaki desteği sadece diplomatik ve politik araçlarla olmadığı gibi askeri olarak da Bahreyn'in başlıca müttefiki olan Suudi Arabistan'a silah satışıyla devam etmiştir. İngiltere, gelen tepkiler üzerine Bahreyn'e silah satışını yasaklamışsa ancak bu yasak sadece birkaç ay sürmüştür.(Campaign Against Arms Trade 2021a). İngiltere 2011'den bu yana resmi ve "açık lisans" silahlar haricinde 115 milyon sterlin poundu aşan silah ticareti yaptığı ve açık lisans silahlarının miktarı bilinmediği için toplam miktarın bunun çok üstünde olduğu düşünülmektedir (Bahrain Institute for Rights and Democracy 2021b). Silah satımında İngiltere için Bahreyn'in önemi komşu Körfez ülkelerine göre daha az olmakla beraber Suudi Arabistan ve BAE'nin Bahreyn protestolarında takındığı net tavrın İngiltere üzerindeki etkisi de kayda değer bir parametredir. Nitekim Birleşik Krallık 2010 yılından bu yana 100 milyar sterlinlik silah antlaşmasını Körfez ülkeleriyle yapmıştır (BBC News 2020b).

İngiltere tüm bu politik, askeri, diplomatik desteklere ek olarak 1971'de askeri olarak çıktığı bölgeye deniz üssü kurarak geri dönmüş olmasıdır. 2014'te yapımına başlanan ve 2018'de açılan deniz üssünün finansmanını Bahreyn Kraliyet ailesi üstlenmiştir (Stubley 2018). Bu hamle 1971'de askeri olarak bölgeyi terk eden İngiltere'nin daha aktif rol alacağına işaret ederken istikbali net olmayan protestocular uğruna feda edilemeyecek bir getiri olarak göze çarpmaktadır.

İngiltere'nin Bahreyn Politikasının Reel Politik Nedenleri

Ağa Bağlı Dış Politika Paktı

2010 İngiltere seçimlerinden sonra iktidara gelen Muhafazakâr-Liberal Demokrat koalisyonu Dışişleri Bakanı William Hague, ülkenin yürüteceği dış politikanın "ağa bağlı dünyaya" uygun olması gerektiğini ve bu yüzden İngiltere'nin gerek ikili ilişkileri gerekse de uluslararası örgütleri daha aktif şekilde kullanarak ekonomik, siyasal, diplomatik, kültürel olarak uluslararası etkisini arttırması gerektiğini savunmuştur (Hague 2010). Hague konuşmasında, İngiltere'nin sadece Batı merkezli dış politika gütmesini eleştirmekte ve ikili ilişkiler kurularak daha etkin bir dış politikanın benimsenmesinin faydalarından bahsetmiştir. Bakanın özellikle birkaç ülkenin ismini özel olarak zikretmesi İngiltere'nin güdeceği "ağa bağlı dış politikayı" açıklar niteliktedir. Bu devletlerin başında ABD yer alırken Körfez ülkeleri önemli yer bulmuştur.

Hague'nın devletler ve bakanlıklar arasında değişen ve gelişen iletişim kanallarından bahsederken örnek olarak Bahreyn Dışişleri Bakanlığı'nı vermesi ve Bahreyn Dışişleri Bakanı'yla Twitter'dan iletişim kurabilmesini de vurgulaması aradaki ilişkinin derinliğini göstermektedir (Hague 2010). Hague tam olarak da bu ikili ilişkilere dayalı dış politikanın öneminden bahsetmektedir. Bahreyn örneği her ne kadar farklı iletişim araçlarının altını çizen bir örnekse de İngiltere'nin Bahreyn protestolarında takındığı tutumun kökleri için de önemli bir referans noktasıdır (Roberts 2014). Hague'nin Bahreyn Dışişleri Bakanı ile ilişkisi de iki ülke ilişkilerinde istisna teşkil etmemektedir nitekim Bahreyn uzun süre İngiltere'nin koruması altında kalmış ve en nihayetinde 1971'te İngiltere'nin bu anlaşmayı lağvetme isteğiyle bağımsızlığını kazanmıştır. (Zahlan 2016). Ancak bağımsızlık sürecinin bir sömürge karşıtı mücadeleye delalet etmediği ve iki ülkenin Bahreyn'in kuruluşundan bugüne sıkı müttefik olduğu bilinen bir olgudur (Onley 2009).

"Ağa bağlı dış politika" örnek temelli olup her vakada farklı bir strateji anlamına gelebilmektedir. İngiltere'nin Arap Baharı boyunca rejim tarafını en bariz şekilde tuttuğu ülkenin Bahreyn olması Bahreyn ve Bahreyn müttefiklerinin (Suudi Arabistan ve BAE) İngiltere'nin sıkı ağı içeresinde olmasındandır. İngiltere'nin Bahreyn ile ilişkisi temelde sadece Bahreyn ile sınırlı değildir. İngiltere, Bahreyn'e KİK'in bir üyesi

olmasından ve KİK'in diğer üyelerinin (özellikle de Suudi Arabistan ve BAE) Bahreyn ayaklanmasında rejim yanlısı açık bir tavır almasından ötürü aynı zamanda Körfezdeki kadim müttefiklerinin rızasını gözeten saiklerle de karşı çıkmıştır (Matthiesen 2013a). Suudi Arabistan ve BAE'nin, Bahreyn yönetici ailesine desteğinin yalnızca söylemsel olmadığı askeri boyutunun da mevcut olduğu bilinmektedir. Bu iki Körfez ülkesinin desteği Bahreyn'in mezhepsel nedenlerden dolayı İran'ın etkisi altına girebileceği ve dolayısıyla artan İran ve Şii nüfuzu nedeniyle kendi güvenliklerine tehdit oluşturacağı düşüncesi protestoların çok sert bir şekilde bastırılmasına neden olmuştur (Matthiesen 2013a).

Hiç şüphesiz ağa bağlı dış politika sadece hükümetler arası, yöneticiler arası ve tarihsel ilişkilerle sınırlı değildir. İki ülke arasındaki ticaret, ekonomik ilişki, hidrokarbon alışverişi, silah ticareti, diplomasi ve hatta eğitim bile ciddi önem arz etmektedir. İngiliz üniversitelerinin yurtdışından çektiği öğrenci sayısı ve İngiliz üniversitelerin yurtdışındaki kampüslerin sayısı düşünüldüğünde akla en son gelecek faktörlerden biri olan eğitim sektörünün bile karar verme sürecinde belli bir baskı gücü oluşturduğu söylenebilir. KİK üyelerinin İngiliz eğitim sektörüne katkıları düşünüldüğünde İngiltere'nin Körfez yanlısı dış politikası daha net anlaşılmaktadır.

2010 yılında Hague'nin ortaya attığı yeni dış politika doktrini temelde İngiltere'nin önceki dış politika ve daha sonra Brexit sonrası durumdan tamamen kopuk değildir. İngiltere'nin dünya egemenliğini ABD'ye kaptırdıktan sonra da ikili ilişkilere önem verip eski ağını kullanmanın avantajlarından faydalanmaya devam etmiştir. Bu durum 2016 Brexit Referandumundan sonra kendini "Global Britain" (Küresel Britanya) adında gösterecek ve yine eski "dostlara" atıf bulunarak büyük bir organizasyonun bir üyesi değil bağımsız bir devlet olarak takdim etme stratejisi güttüğüdür (Devanny ve Berry 2021).

Bu bağlamda Arap Baharı bağlamında en etkili ağ hiç şüphesiz Körfez ülkeleri olduğu bilinmektedir. Nitekim bu sadece ekonomik ve tarihsel değil liderlerin kişisel ağlarının da etkisi yadsınamaz. BBC'nin 2014'te Körfez şeyhlerinin İngiliz Sandhurst Kraliyet Askeri Akademisi'ne yoğun taleplerini konu edindiği haberde Bahreyn Kralı Hamad, Katar Emiri Şeyh Temim vefat eden Umman lideri Sultan Kabus ve daha birçok lider ve yönetici ailelerinin üyeleri buralarda eğitim almakta ve kişisel ağlar kurmakta olduğu belirtilmiştir (Teller

2014). Sandhurst Kraliyet Askeri Akademisi sadece bir eğitim alanı değil ilerde ülkelerinde önemli roller alacak (ülke liderlikleri dahil) kişilerin birbirini tanıdığı ve İngiliz generallerin altında eğitim aldığı yer olmasıyla ayrıca önemlidir. 1990'ların sonunda Tony Blair hükümeti "etik" dış politika nedeniyle bu okulda Ortadoğulu öğrenci kabul etmeme fikrini tartışırken 1999'da Ürdün Kralı Hüseyin'in cenazesindeyken Tümgeneral Arthur Denaro'nun Brunei, Umman, Bahreyn ve Suudi Arabistan devlet liderleriyle konuştuğunu görünce Tony Blair hayretini saklayamamış ve bu kadar devlet liderini nereden tanıdığını sorunca "Sandhurst'tan" cevabını almıştır (Teller 2014).

İngiltere'nin ağa bağlı dış politikasının diğer bir ucunda ise ABD yer almaktadır. Arap Baharı politikalarında da İngiltere ABD ile zıt düşmemeye çalışmış ve ABD'nin Arap Baharı politikalarına paralel kararlar almıştır. ABD ile İngiltere'nin ittifakı aslında yeni olmamakla beraber BK Dışişleri Bakanı William Hague'nin açıkladığı ağa bağlı dış politikada da ayrı bir şey değildir. Nitekim Hague'nin açıkladığı planda en önemli ikili ilişki ABD ile olan ilişki olduğu ve ortak uluslararası hedeflere sahip olduğu açıkça ilan edilmiştir (Hague 2010).

Ekonomik Ağlar (Savunma Sanayii, Direkt Yabancı Yatırımlar ve Diğer Ticari İlişkiler)

İngiltere'nin Bahreyn ayaklanmasında açık bir tavır alarak yönetici ailenin yanında yer almasındaki motivasyonlardan biri de İngiltere'nin Bahreyn (ve genel olarak Körfez) ile olan ekonomik ilişkisidir. Bu ekonomik ilişkide silah ve savunma ticareti her ne kadar önemli bir yer alıyorsa da petrol ve gaz zengini Körfez ülkelerinin diğer ekonomik ilişkileri (ihracat, İngiliz firmalarının Körfezdeki varlıkları ve Körfez ülkelerinin İngiltere'deki doğrudan yatırımları) İngiltere'nin Bahreyn'de takındığı tavrın açıklayıcısıdır. Silah satışları aslında İngiltere'nin Körfeze verdiği destekte sadece silah satışlarında elde edeceği belli bir miktar gelir için değil aynı zamanda Körfez yöneticilerinin gücünün muhafazası için de çok önemlidir (Wearing 2018). Silah satışı ayrıca İngiltere'nin savunma sanayii sektörünü canlı tutmak içinde çok önemlidir.

2018 yılında İngiltere'nin resmi olarak 14 milyar dolarlık silah satışı yaptığı ve bunların yüzde 80'inden fazlasının Ortadoğu ülkeleri olduğu ve bu ülkeler arasında da aslan payı Suudi Arabistan, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne aittir (Sabbagh 2019b). İngiltere'nin si-

lah satışında öncelikli bölgelere de bakacak olursak Bahreyn ve diğer beş Körfez İşbirliği Konseyi üyesinin varlığı görülecektir (Campaign Against Arms Trade 2020a).

Bahreyn'in 1.5' milyonu u biraz aşan nüfusu düşünüldüğünde ticaret hacmi de kayda değer olarak sayılabilir. 2019'da bir önceki yıla göre yüzde 9 artış ile 1 milyar dolara yaklaşan ticaret hacmi Bahreyn'in İngiltere için iyi bir pazar olduğunu göstermektedir. Ayrıca mega projeler olarak düşünülen Bahreyn Metrosu ve Kral Hamad Caddesi'ndeki İngiliz firmalarının izleri de Bahreyn'i daha da önemli bir ortağa çevirmektedir (Bahrain Economic Development Board 2019).

Birleşik Krallık, Bahreyn dışındaki diğer KİK üyeleri ile de ciddi ekonomik ilişkilere sahiptir. Birleşik Krallık ve KİK'in ticaret hacmi Arap Baharının başladığı 2010 senesinde 19 milyar sterlin pound iken bu 2016'da 32 milyar sterlin poundu aşarak ciddi ivme kazanmıştır. Özellikle Brexit ile KİK'in yatırımları ve ticaretleri daha da önem kazanmış ve İngiltere'yi KİK ile serbest ticaret anlaşması için masaya oturmaya teşvik etmektedir (Obeid 2020). KİK üyeleri de varlık fonları ve devlet firmaları aracılığıyla Londra'ya özel önem atfetmiş ve ciddi yatırımlar yapmıştır.

Sonuç

2010'da Tunus'ta başlayıp yıkılamaz denilen rejimleri sarsan Arap Baharı birçok ülkede istenen değişimi gerçekleştirememiştir. Halkın istediği değişimin gerçekleşememesinin en önemli nedenlerinden biri müstebit rejimlerin, ülkelerin güvenlik aygıtları başta olmak üzere birçok kritik alanda rekabete kapalı bir tekel kurmuş olmalarıdır. Öte yandan bu müstebit rejimleri temsil eden elitlerin Batı başta olmak üzere önemli küresel güç merkezleriyle kurdukları ilişkiler ve onlardan aldıkları açık ya da dolaylı destek de bu ayakta kalmalarında çok önemli bir rol oynamıştır. İngiltere Arap Baharı protestolarında tekil bir politika gütmemiş ve bazı vakalarda (Libya ve Suriye) rejim karşıtı tutum izlerken Bahreyn gibi vakalarda ise protestocular karşıtı bir tutum izlemiştir. İngiltere'nin bu değişken tutumunu birçok neden açıklamakla beraber bu makale iki faktör üzerine yoğunlaşmıştır. İngiltere'nin ağa bağlı dış politikası ve ekonomik çıkarlar. Ağa bağlı dış politika Bahreyn vakasında kendini birçok şekilde gösterdi. İlk olarak Bahreyn Kraliyet ailesinin İngiltere askeri, politik ve ekonomik elitleriyle olan çok sıkı ilişkisidir. İkinci olarak Bahreyn'i bu konuda

dokunulmaz olarak gören diğer Körfez güçlerinin (özellikle Suudi Arabistan ve BAE) İngiltere ile tarihi, ekonomik ve siyasi ilişkileridir. Son ağa bağlılık ise İngiltere'nin ABD ile güttüğü dostluk ilişkisi ve ABD'nin Bahreyn protestolarında tarafını Bahreyn yönetici ailesinden seçmesidir. İngiltere'nin ağ dışındaki motivasyonları hiç şüphesiz ki ekonomik ilişkileridir. Bahreyn'in yanı sıra KİK'in diğer üyeleri ve İngiltere arasındaki ekonomik ilişki de çok önemlidir. Bu ekonomik ilişki sadece savunma ve askeriye alanına münhasır kalmamakta birçok petrol ve gaz başta olmak üzere hizmet ve yatırım sektörü gibi birçok alanı kapsamaktadır Bütün bunlar İngiltere'nin Bahreyn protestolarında neden etik değerlere dayalı değil de pragmatik amaçları gözeten bir politika benimsediğini açıklamaktadır.

Kaynakça

Bahrain Economic Development Board. 2019. 'Bahrain's Trade with Britain Reaches $1.33bln - Invest in Bahrain'. Retrieved 15 July 2021 (https://www.bahrainedb.com/latest-news/bahrains-trade-with-britain-reaches-1-33bln/).

Bahrain Haber Ajansı (BNA). 2011. 'Dialogue Is the Best Solution, Says HRH Crown Prince'. Retrieved 14 July 2021 (https://www.bna.bh/en/ArchiveDetails.aspx?archiveId=1506).

Bahrain Institute for Rights and Democracy. 2021. 'New Report Finds Bahrain "Regressed in Almost Every Area of Human Rights" Since 2011 Uprising'. Retrieved 14 July 2021 (https://birdbh.org/2021/02/new-report-finds-bahrain-regressed-in-almost-every-area-of-human-rights-since-2011-uprising/).

BBC News. 2012a. 'Bahrain Grand Prix Should Not Go Ahead, Says Ed Miliband'. April 10.

BBC News. 2012b. 'Cameron: "Bahrain Is Not Syria"'. April 20.

BBC News. 2020. 'UK Remains World's Second-Biggest Arms Dealer, Figures Suggest'. October 6.

Byman, Daniel. 2013. 'Explaining the Western Response to the Arab Spring'. *Journal of Strategic Studies* 36(2):289–320. doi: 10.1080/01402390.2013.773891.

Campaign Against Arms Trade. 2020. 'CAAT - Priority Markets'. *Priority Markets*. Retrieved 15 July 2021 (https://caat.org.uk/challenges/government-support/government-arms-promotion-unit/priority -markets/).

Campaign Against Arms Trade. 2021. 'CAAT - Bahrain's Uprising, 10 Years On'. Retrieved 14 July 2021 (https://caat.org.uk/news/bahrains-uprising-10-years-on/).

Devanny, Joe, and Philip Berry. 2021. '"Gulf Security Is Our Security": Global Britain and UK Gulf Strategy, 2010-20'. *Defence Studies* 21(2):141–61. doi: 10.1080/14702436.2021.1874244.

Hague, William. 2010. 'Britain's Foreign Policy in a Networked World'. *GOV.UK*. Retrieved 12 July 2021 (https://www.gov.uk/government/speeches/britain-s-foreign-policy-in-a-networked-world--2).

Hanau Santini, Ruth, and Oz Hassan. 2012. 'Transatlantic Democracy Promotion and the Arab Spring'. *The International Spectator* 47(3):65–82. doi: 10.1080/03932729.2012.700021.

Lakha, Shabbir. 2021. 'How Britain's Military Establishment Helped Crush Bahrain's Revolution'. *Stop the War Coalition*. Retrieved 14 July 2021 (https://www.stopwar.org.uk/article/how-britains-military-establishment-helped-crush-bahrains-revolution/).

Leech, Philip. 2015. 'British Foreign Policy and the Arab Spring – Middle East Monitor'. *Middle East Monitor*. Retrieved 11 July 2021 (https://www.middleeastmonitor.com/20150401-british-foreign-policy-and-the-arab-spring/).

Leech, Philip, and Jamie Gaskarth. 2015. 'British Foreign Policy and the Arab Spring'. *Diplomacy & Statecraft* 26(1):139–60. doi: 10.1080/09592296.2015.999631.

Matthiesen, Toby. 2013a. 'EU Foreign Policy towards Bahrain in the Aftermath of the Uprising'. in *The Gulf States and Arab uprisings*, edited by A. Echagüe. Madrid: FRIDE.

Matthiesen, Toby. 2013b. *Sectarian Gulf: Bahrain, Saudi Arabia, and the Arab Spring That Wasn't*. Stanford, California: Stanford Briefs, an imprint of Stanford University Press.

Milne, Seumes. 2011. 'The "Arab Spring" and the West: Seven Lessons from History'. *The Guardian*, December 19.

Obeid, Hassan. 2020. 'The Impact of Brexit on Relations between the UK and Gulf Countries'. *The Conversation*. Retrieved 20 May 2021 (http://theconversation.com/the-impact-of-brexit-on-relations-between-the-uk-and-gulf-countries-130820).

Onley, James. 2009. 'Britain and the Gulf Shaikhdoms, 1820-1971: The Politics of Protection'. *SSRN Electronic Journal*. doi: 10.2139/ssrn.2825942.

Roberts, David B. 2014. 'British National Interest in the Gulf: Rediscovering a Role?' *International Affairs* 90(3):663–77. doi: 10.1111/1468-2346.12132.

Robin, Yassin-Kassab, Abd El Fattah Alaa, Ahdaf Soueif, Mourid Barghouti, Laila Lalami, Raja Shehadeh, Khaled Mattawa, Tamim al-Barghouti, Nouri Gana, and Joumana Haddad. 2016. '"I Was Terribly Wrong" - Writers Look Back at the Arab Spring Five Years On'. *The Guardian*. Retrieved 11 July 2021 (http://www.theguardian.com/books/2016/jan/23/arab-spring-five-years-on-writers-look-back).

Rosiny, Stephan, and Thomas Richter. 2016. 'The Arab Spring: Misconceptions and Prospects'. *GIGA Focus Middle East* 4.

Sabbagh, Dan. 2019. 'Queen's Meeting with King of Bahrain Prompts Protests'. *The Guardian*. Retrieved 14 July 2021 (http://www.theguardian.com/uk-news/2019/may/10/buckingham-palace-faces-protests-after-queen-meets-king-of-bahrain).

Stubley, Peter. 2018. 'Britain Opens Permanent Military Base in Bahrain to Strengthen Presence in Middle East'. *The Independent*. Retrieved 14 July 2021 (https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/uk-bahrain-military-base-juffair-royal-navy-mina-salman-middle-east-hms-queen-elizabeth-a8291486.html).

Teller, Matthew. 2014. 'Sandhurst's Sheikhs: Why Do so Many Gulf Royals Receive Military Training in the UK?' *BBC News*. Retrieved 13 July 2021 (https://www.bbc.com/news/magazine-28896860).

The Telegraph. 2012. 'Queen's Jubilee Lunch Overshadowed by Row over King of Bahrain'. Retrieved 14 July 2021 (https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/the_queens_diamond_jubilee/9275105/Queens-Jubilee-lunch-overshadowed-by-row-over-King-of-Bahrain.html).

Ulrichsen, Kristian Coates. 2015. 'The Uprising in Bahrain: Regional Dimensions and International Consequences'. in *Routledge handbook of the Arab Spring: rethinking democratization*, edited by L. Sadiki. London; New York: Routledge.

Wearing, David. 2018. *AngloArabia: Why Gulf Wealth Matters to Britain*. Cambridge, UK: Polity Press.

Zahlan, Rosemarie Said. 2016. *The Making of the Modern Gulf States*. Routledge.